

नवमः पाठः
आदर्शछात्रः

(कृष्णवस्त्रमयं, दण्डमण्डितं, छत्रं दक्षिणहस्ते निधाय अध्यापकः सप्तम्यां कक्षायां प्रविशति, छात्रान् प्रति प्रश्नं करोति)

अध्यापकः – भोः भोः छात्राः! दक्षिणहस्ते इदं किं विद्यते ?

छात्राः – मान्याः गुरुवर्याः! भवतां दक्षिणहस्ते छत्रं विराजते ।

अध्यापकः – साधु, साधु, साधु इति वारत्रयमुक्त्वा पुनः छात्रान् प्रतिप्रश्नं विदधाति, अनेन छत्रेण किं क्रियते ?

छात्राः – वन्दनीयाः गुरुवर्याः! अनेन ग्रीष्मकाले आतपात्, वर्षाकाले जलवर्षणात् च अस्माकं शरीररक्षणं क्रियते ।

अध्यापकः – शोभनम्, शोभनम्, शोभनम् इति वारत्रयमुक्त्वा अध्यापकः छात्रान् उपदिशति । यूयं सर्वे छात्राः जानीथ? छात्र शब्दः अनेनैव छत्रशब्देन निष्पन्नो विद्यते । छत्रशब्दः आवरणं वाचकः । इत्थं च “गुरोदोषावरणं छत्रं तच्छीलं यस्य सः छात्रः” इतिछात्रशब्दस्य सुस्पष्टः अर्थः ।

यूयं सर्वे अपि छात्राः भारतस्य आदर्शछात्राः भवेयुः इयं मदीया हार्दिकी शुभकामना । येन विद्यालये, समाजे, राष्ट्रे च सर्वम् अनुशासनं प्राचीना गुरुशिष्यपरम्परा सामाजिकी सुव्यवस्था, एकता, अखण्डता, साम्प्रदायिकी सद्भावना, मानवमूल्यानि च संरक्षितानि भवेयुः ।

छात्राः – पूज्याः गुरवः! आदर्श छात्रेषु के के गुणाः अपेक्षिताः भवन्ति ? तत्प्राप्त्यर्थम् अस्माभिः किं किं करणीयम् ?

अध्यापकः – भोः भोः छात्राः । यूयं सर्वसावधानाः । छात्राणामध्ययनं तपः इति आदर्शछात्रस्य मूलभूतो गुणः । अतएव आदर्शछात्रः अध्ययनशीलः भवति । सः सच्चरित्रः अनुशासितश्च भवति । स सर्वदा पित्रोः गुरोः श्रेष्ठजनानां च आज्ञां परिपालयति सामान्यछात्राणाम् अपेक्षया आदर्शछात्रेषु अधिकाः विशिष्टाः गुणाः भवन्ति ।

आदर्शछात्रः प्रातः समयेनोत्थाय पित्रोः चरणौ सादरं नमति । शौचादिक्रियां समाप्य ईश्वरस्याराधनं करोति । आदर्शछात्रः हट्टे पण्यवीथिकायां निष्प्रयोजनं न परिभ्रमति ।

अथ च यथोपलब्धम् आहारं विधाय अध्ययनोपकरणानि पुस्तकादीनि च नीत्वा यथा समयं विद्यालयं गच्छति । स न केवलं पाठाभ्यासं करोति, अपितु निखिलमपि सामाजिककार्यं परिश्रमेण सम्पादयति । विद्यालये स गुरुजनान् सादरं सश्रद्धं सविनयं च अभिवादयति, सहपाठिनः

संस्कृत-7

मित्राणि च नमस्करोति । प्रार्थना प्रसङ्गे, अध्ययने, सांस्कृतिककार्यक्रमे क्रीडासु, सर्वेषु विद्यालयीनकार्यकलापेषु सोत्साहं प्रतिभागं करोति ।

विनम्रता-सहिष्णुता-कर्तव्यपरायणता-अनुशासनप्रियता-सत्यनिष्ठा गुणग्राहिता विश्वबन्धुत्वादयः आदर्शछात्रस्य विशिष्टाः गुणाः भवन्ति । इदानीं छात्रेषु आदर्श - गुणानाम् अभावः दृश्यते । युष्माभिः सर्वैः आदर्शछात्राणाम् आदर्शगुणाः अनुकरणीयाः अनुसरणीयाश्च ।

शब्दार्थः

क्रियते = किया जाता है । प्रविशति = प्रवेश करता है । निधाय = लेकर, रखकर । वारत्रयमुक्त्वा = तीन बार कहकर । आतपात् = धूप से । गुरोर्दोषावरणम् = गुरु के दोष को ढकना । हट्टे = बाजार में । यस्य = जिसका । वीथिकायां = गलियों में । निष्प्रयोजनम् = बिना काम के, बिना मतलब के । परिश्रमति = घूमता है । विशिष्टाः = विलक्षण, अद्भुत । निखिलमपि = सम्पूर्ण भी । परिश्रमेण = मेहनत के साथ । गुणग्राहिता = अच्छाई को अपनाना । आवरणम् = ढकना । प्राप्त्यर्थम् = पाने के लिए ।

अभ्यासः

प्रश्न 1. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए -

- कः सप्तम्यां कक्षायां प्रविशति ?
- कः आदर्शछात्रस्य मूलभूतो गुणः ?
- कः सर्वेषु विद्यालयीनकार्यकलापेषु सोत्साहं प्रतिभागं करोति ?
- के आदर्शछात्रस्य विशिष्टाः गुणाः सन्ति ?
- सश्रद्धं सविनयं च कः अभिवादयति ?

प्रश्न 2. रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए -

- भवतां दक्षिणहस्ते ..... विराजते ।
- ..... छात्रान् उपदिशति ।
- आदर्शछात्रः मातापित्रोः ..... सादरं नमति ।

प्रश्न 3. संस्कृत में अनुवाद कीजिए -

- दाहिने हाथ में क्या है ?
- अध्यापक छात्रों को उपदेश देता है ।
- आदर्श छात्र के कौन-कौन से गुण हैं ?
- वह परिश्रम से स्वाध्याय करता है ।
- वह प्रातःकाल उठकर माता-पिता के चरण छूता है ।

प्रश्न 4. सन्धि विच्छेद कीजिए -

वारत्रयमुक्त्वा, शक्तिरेव, प्राप्त्यर्थम्, ईश्वरस्याराधनम्, यथोपलब्धम् ।

